

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
MTIHANI WA ELIMU YA SEKONDARI KIDATO CHA PILI

021

KISWAHILI

Muda: 2:30

MAJIBU

Jumanne, 06/11/ 2012, Mchana

maktaba.tetea.org

Maelekezo

1. Karatasi hii in sehemu A, B, C, D na E.
2. Jibu maswali **yote** .
3. Majibu **yote** yaandikwe kwenye nafasi ulizopewa.
4. Majibu yote yaandikwe kwa kaalamu yenye wino wa bluu au mweusi.
5. Vifaa **vyote** vya mawasiliano visivyoruhusiwa **havitakiwi** katika chumba cha mtihani.
6. Andika **Namba yako ya Mtihani** katika kila ukurasa sehemu ya juu upande wa kulia.

KWA MATUMIZI YA MTAHINI TU		
NAMBA YA SWALI	ALAMA	SAININI TA MTAHINI
1		
2		
3		
4		
5		
JUMLA		

SEHEMU A (Alama 15)

1. Soma habari ifuatayo kisha jibu maswali yanayofuata.

Lugha ya Kiswahili imekuwa ikitumika kama lugha ya mawasiliano barani Afrika kwa karne nyingi. Inasemekana kuwa Kiswahili kilianzishwa pwani ya Afrika Mashariki kutokana na ndoa baina ya jamii za Kibantu na Waarabu waliovuka bahari kuja kufanya biashara. Baadaye, lugha hii ilienea hadi maeneo ya ndani kupitia shughuli za biashara, uhamisho wa dini, na safari za wamishonari.

Leo hii, Kiswahili ni lugha ya taifa nchini Tanzania, Kenya, na Uganda, na pia ni lugha rasmi ya Jumuiya ya Afrika Mashariki. Ingawa ni lugha ya pili kwa wengi, inazungumzwa na mamilioni ya watu kama lugha ya mawasiliano ya kila siku. Hata hivyo, changamoto kubwa ni kwamba watu wengi bado hawalithamini jukumu lake katika kukuza utamaduni na elimu. Wengi wanapendelea lugha za kigeni kama njia ya kuinua hadhi yao kijamii, hali inayofanya Kiswahili kisipate nafasi ya kutosha katika maeneo ya rasmi kama vile mahakama na vyyuo vikuu.

Ili kuhakikisha Kiswahili kinaendelea kuimarika, ni muhimu kila mtu achukue jukumu la kulitumia kwa usahihi na kulieneza kupitia maandishi, hotuba, na fasihi. Shule zinapaswa kuweka mkazo zaidi katika kufundisha Kiswahili ili kizazi kipya kiweze kulithamini na kulitumia kwa ufasaha.

MASWALI

a. Andika kichwa cha habari kinachofaa kwa habari hii (maneno yasizidi matano)

Umuhimu wa Kuimarisha Kiswahili

b. Je, tatizo kuu linalozungumziwa katika habari uliyoisoma hapo ni lipi?

Tatizo kuu ni kwamba watu wengi hawalithamini Kiswahili katika kukuza utamaduni na elimu, wakipendelea lugha za kigeni, hali inayofanya Kiswahili kisipate nafasi ya kutosha katika maeneo ya rasmi.

c. Taja njia mbili zilizotumika kueneza Kiswahili kulingana na habari uliyosoma.

(i) Shughuli za biashara

(ii) Uhamisho wa dini

d. Eleza maana ya maneno haya kama yalivyotumika katika habari uliyosoma.

(i) Mawasiliano: Kumudu habari au mawazo baina ya watu.

(ii) Biashara: Kumudu bidhaa au huduma kwa ajili ya faida.

(iii) Lugha rasmi: Lugha inayotumiwa rasmi katika shughuli za serikali.

(iv) Utamaduni: Mila na desturi za jamii.

(v) Ufasaha: Kumudu lugha kwa usahihi na uwezo.

e. Andika ufupisho wa habari hiyo kwa maneno yasiyopungua 40 na yasiyozidi 80.

Kiswahili ni lugha ya mawasiliano barani Afrika, iliyoanzishwa pwani ya Afrika Mashariki kupitia ndoa za Kibantu na Waarabu, na kuenea kwa biashara na dini. Ni lugha ya taifa Tanzania, Kenya, na Uganda, lakini watu wengi hawalithamini, wakipendelea lugha za kigeni. Hii inafanya Kiswahili kisipate nafasi rasmi. Shule zinapaswa kufundisha Kiswahili ili kizazi kipya kilithamini na kulitumia kwa ufasaha.

SEHEMU B: (Alama 15)
UTUMIZI WA LUGHA NA USAHIHI WA UANDISHI

2. (a) Oanisha Orodha A na Orodha B kwa kujenga dhana sahihi. Onesha majibu yako kwa kutumia kisanduku ulichopewa. Namba (i) umepewa kama mfano.

Orodha A	Orodha B
(i) Neno linalotumika kuonyesha hisia za ghafla kama vile maajabu au uchungu.	B. Kihisishi
(ii) Maneno yanayofanana kwa maana.	D. Visawe
(iii) Neno linaloelezea sifa za nomino kama rangi au ukubwa.	E. Vivumishi
(iv) Maneno yanayounganisha sentensi mbili au zaidi.	A. Vihusishi
(v) Neno linaloelezea jinsi kitu kinavyofanyika.	C. Vielezi
(vi) Kitabu kinachoelezea maana ya maneno kwa mpangilio wa herufi.	F. Kamusi

Majibu:

Orodha A	(i)	(ii)	(iii)	(iv)	(v)	(vi)
Orodha B	B	D	E	A	C	F

(b) Chunguza mazungumzo yafuatayo kisha jaza sehemu zilizoachwa wazi.

Mwalimu: Karibu wanafunzi, leo tutazungumza kuhusu umuhimu wa Kiswahili.

Mwanafunzi: Mwalimu, kwa nini Kiswahili ni muhimu?

Mwalimu: Kiswahili ni muhimu kwa sababu ni lugha ya mawasiliano ya kila siku.

Mwanafunzi: Je, inasaidiaje katika kukuza utamaduni wetu?

Mwalimu: Inasaidia kwa kuhifadhi mila na desturi za jamii yetu.

Mwanafunzi: Asante, mwalimu, sasa nimeelewa umuhimu wake.

Mwalimu: Basi, tuanze kwa kusoma maandishi kwenye ubao.

(c) Sentensi zifuatazo ni tata. Toa maana mbili kwa kila sentensi ili kuthibitisha utata huo.

i. Baba amepanda miti

- Maana 1: Baba amepanda miti ya mifukoni.
- Maana 2: Baba amepanda miti ya mimea.

ii. Ana nyota

- Maana 1: Ana nyota za angani.
- Maana 2: Ana nyota za bahati

iii. Mama amefika na kuku

- Maana 1: Mama amefika na kuku wa kumudu.
- Maana 2: Mama amefika na kuku wa kula.

iv. Nimekuta barua

- Maana 1: Nimekuta barua ya waraka.
- Maana 2: Nimekuta barua ya alfabeti.

v. Tuna wimbo

- Maana 1: Tuna wimbo wa kuimba.
- Maana 2: Tuna wimbo wa kumudu.

3. (a) Bainisha aina za maneno yaliyopigiwa mstari katika sentensi zifuatazo.

i. Wanafunzi **wazuri** wanasoma **kwa bidii**.

- Wazuri: Kivumishi
- Kwa bidii: Kielezi

ii. Mwalimu **alifundisha** somo jipya leo.

- Alifundisha: Kitenzi

iii. **Oh!** Nilipoteza kalamu yangu.

- Oh!: Kihisish

iv. Watoto **hao** waliocheza wamechoka.

- Hao: Kivumishi

v. Nitakwenda shuleni **lakini** nimechelewa.

- Lakini: Kihusishi

(b) Chunguza jedwali lifuatalo kwa makini kisha jaza sehemu zilizoachwa wazi.

NENO	Mzizi	Kauli Ya Kutendana	Kauli Ya Kutendwa
Kucheka	Cheka	Chekana	Chekwa
Kupenda	Penda	Pendana	Pendwa
Kuimba	Imba	Imbana	Imbwa
Kuandika	Andik	Andikana	Kuandikwa

(c) Kamusi inaweza kusaidia katika kujifunza Kiswahili. Taja faida tano za kutumia kamusi katika kujifunza lugha.

- Kumudu maana za maneno mapya.
- Kumudu matamshi sahihi ya maneno.
- Kumudu aina za maneno.
- Kupata mifano ya matumizi ya maneno.
- Kumudu visawe na vitate vya maneno.

SEHEMU D (Alama 40)

FASIHI SIMULIZI

4. (a) Fasihi simulizi ina matawi mbalimbali yanayotumika kuelimisha jamii. Taja matawi matano ya fasihi simulizi unayoyafahamu.

- Methali
- Vitendawili
- Ngoma
- Hadithi
- Nyimbo

(b) Andika methali au nahau moja inayohusiana na tabia za watu kulingana na maelezo yafuatayo:

Aina Ya Tabia	Methali au Nahau Inayohusika
(i) Kuwa na bidii kazini	A. Mchumia juani hulia kivulini
(ii) Kukosa subira	B. Haraka haraka haina baraka
(iii) Kuwa na ujinga	C. Akili ni nywele kila mtu ana zake
(iv) Kuwa na uaminifu	D. Mwenye nia njema hupata mema
(v) Kuwa na wivu	E. Husuda ni sumu ya roho

(c) Soma utungo ufuatao kisha hakiki maudhui yake

Soma kwa bidii mwanangu,
 Maisha yako yawe rahabu,
 Usikubali kushindwa moyo,
 Huku ukiwa bado na afya,
 Elimu ni nuru ya maisha,
 Itakufikisha kwenye kilele.
 Usipende starehe za kupita,
 Zitakufikisha kwenye shida,
 Marafiki wa starehe wataondoka,
 Utakapokosa pesa za kumudu,
 Fikiria siku zijazo leo,
 Ili usije kulaumu kesho.
 Muda wako usipoteze,
 Kwa mambo yasiyofaa,
 Soma vitabu vya masomo,
 Ujifunze mambo mapya,
 Maisha ni kama safari,
 Uhitaji kuwa tayari.
 Subira ni funguo ya mafanikio,
 Hukumu haraka usikubali,
 Kila jambo lina wakati wake,
 Hadi utakapofika ng'amua,
 Jifunze kutoka kwa wengine,
 Ili uwe na maarifa.

MASWALI

i. Nini dhamira ya mtunzi wa utungo huu?

Dhamira ya mtunzi ni kumudu mwanafunzi asome kwa bidii, aepuke starehe, na awe na subira ili afanikie maishani.

ii. Mtunzi wa utungo huu anakerwa na kitu gani?

Mtunzi anakerwa na tabia ya mwanafunzi kupenda starehe za kupita na kupoteza muda kwa mambo yasiyofaa.

iii. Taja ujumbe mmoja anaotoa mtunzi wa utungo huu.

Elimu ni muhimu kwa mafanikio maishani na inapaswa kuthaminiwa kupitia bidii na subira.

iv. Mtunzi wa utungo huu anaamini nini kuhusu maisha ya mtu?

Mtunzi anaamini kuwa maisha ni safari inayohitaji bidii, subira, na maandalizi ya siku za baadaye.

v. Elezea fundisho moja unalolipata baada ya kusoma utungo huu.

Fundisho ni kwamba mtu anapaswa kusoma kwa bidii, kuepuka starehe za kupita, na kuwa na subira ili kufanikisha maisha yake.

SEHEMU E (Alama 15) **UANDISHI WA INSHA/UTUNGAJI**

5. Wewe ni mwanafunzi wa kidato cha pili na unapenda sana lugha ya Kiswahili. Andika barua kwa mhariri wa gazeti la Taifa ukipendekeza hatua za kuimarisha matumizi ya Kiswahili katika shule yako. Toa hoja tatu tu.

Barua:

Jamila Hassan
S.L.P. 45678
Arusha
Mei 26, 2025

Mhariri, Gazeti la Taifa
S.L.P. 91011
Dar es Salaam

YAH: Hatua za Kuimarisha Kiswahili Shuleni

Mheshimiwa Mhariri,

Mimi ni mwanafunzi wa kidato cha pili na napenda sana Kiswahili. Napenda kutoa mapendekezo yafuatayo ya kuimarisha matumizi ya Kiswahili shuleni kwetu.

Kwanza, shule inapaswa kuanzisha klabu za Kiswahili ambapo wanafunzi wataandika insha, mashairi, na kushiriki katika mijadala ya Kiswahili. Hii itawapa fursa ya kujizoeza lugha hii.

Pili, walimu wanapaswa kuhimiza matumizi ya Kiswahili katika masomo yote kwa kutoa maelezo na kuweka mitihani kwa Kiswahili. Hii itasaidia wanafunzi kufahamu lugha hii vizuri zaidi.

Mwisho, shule inapaswa kuandaa safari za kielimu kwenye maeneo yanayozungumza Kiswahili ili wanafunzi wajifunze lugha hii kutoka kwa wazungumzaji wa asili na kuthamini utamaduni wetu.

Natumai mapendekezo haya yatasaidia kuinua matumizi ya Kiswahili shuleni kwetu.

Wako wa Dhati,

Jamila Hassan